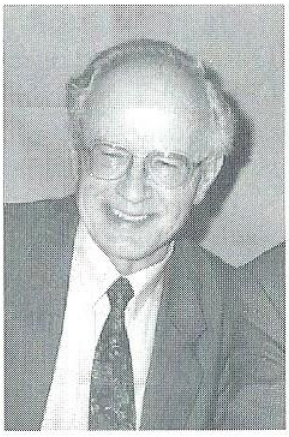
Om Gørding kirke
– fra begyndelsen og indtil vor egen tid

Erik Hansen:

»Vil selv du fatte dit væsens rod,
skøn de skatte, de efterlod!«
Johannes V. Jensen, 1925.

Kirkens første tid

Gørding kirke byggedes omkring år 1180. Lige efter Ribe domkirke og Jernved kirke. Man siger, at der til Gørding kirke blev brugt materialer, der blev tilovers i Ribe. Især skulle det dreje sig om tufstenene i kirkens nordside. Det er også muligt, at kirkebyggerne for en dels vedkommende har været de samme håndværkere. Når man var færdige ét sted, søgte man arbejde det næste sted.

Nu blev kirken naturligvis ikke bygget på ét år. Nej, der gik mange år, før de stolte beboere i Gørding kunne tage deres nye kirke i brug. Når man i Jernved magtede at få bygget en ny stenkirke, så ville man i Gørding ikke stå tilbage.

Sten og tømmer blev samlet sammen, før byggeriet kunne begynde. Især store sten kunne bruges og hugges til kvadre i kirkens tykke mure. Og mægtige egetræer fra de dengang udstrakte, tætte skove blev fældet med stort besvær, hugget til og slæbt til byggepladsen: Nordsiden ved åen. Det bedste sted – for her var jo de døde begravet fra slægt til slægt på en sydvendt, solrig plads.

Stedet var valgt med omhu – kirken fik en skøn plads. Bor man i Gørding, lægger man nok ikke så meget mærke til det. Men andre gør! »Hvor ligger kirken smukt på bakken ned mod åen«, hører man tit besøgende sige. En kilde var der også, nord for kirken. Den er nu rørlagt. Den løb lige langs kirkegårdens nordgrænse fra nordøst mod sydvest. En helligkilde ved de dødes ager! Rørlægningen må have fundet sted, da kirkegården i sin tid blev udvidet nordover.

Her skal også lige nævnes det stykke af den gamle »hærvej« eller »oksevej«, der afgrænser den smukke kirkegård mod vest.

Kirkens plads blev ikke bare valgt, fordi det er et smukt og egnet sted. Nej, uden tvivl først og fremmest, fordi der i forvejen – så langt man vidste tilbage i tiden – var helligsted netop her! Mon ikke der før stenkirken var en trækirke? Det er aldrig blevet undersøgt, for så måtte man jo fjerne kirkegulvet og grave ned i gamle lag i kor og skib. Gjorde man det, ville man nok finde stolpehuller fra en lille trækirke, under skibet.

Og længere tilbage i hedensk tid, før Ansgar og 826, da Ansgar kom til Danmark? lad os gætte på, at der i fordums tid stod et hus for de gamle guder, Odin og Tor. Måske en offerlund, et gudehov midt i den tætte egeskov, der dækkede landet. Rester af den gamle urskov har vi endnu, langs åen. På skråningen over mod Mølleskoven, eller Terp krat.

Til at begynde med byggedes kun kor og skib. Våbenhuset og tårnet er fra en langt senere tid, uden tvivl fra omkring år 1500. På tårnet står årstallet 1759, og bogstaverne H W C I T. Da blev tårnet restaureret eller ligefrem genopbygget af Henrik C. Worm og hustru Ingeborg Teilmann, der sad på Bramming Hovedgård, hvorunder Gørding kirke hørte. Herremanden bestemte, hvem der skulle ansættes som præst. Et sagn om tårnet lyder ellers, at Frederik den Femte engang var på rejse i Vestjylland. Så slap hans penge op – sådan kan det jo gå! Da han en tid logerede på Nørholm hos amtmand Teilmann, lånte kongen penge af amtmanden. Dennes datter Ingeborg var gift med Henrik Worm på Bramming hovedgård. Det fortælles så, at da kongen betalte lånet tilbage, fulgte der et såkaldt »adelspatent« med til Worm, der herefter kunne kalde sig Wormskjold! Som tak byggede så den nybagte adelsmand tårnet. Sådan fortæller det gamle sagn. Men det er sikkert mere rigtigt, at tårnet i 1759 blev restaureret eller genopbygget.

Navnet Gørding

Men hvad betyder i grunden navnet Gørding? Man har foreslået, at det kunne være en sammensætning af mandsnavnet Gyrd, eller Gert, der betyder våbenfør og stærk, og ordet eng. Gerts eng. Det er muligt. Men ser vi det i sammenligning med stednavne i omegnen, kommer vi på andre tanker. Tænk på navnene Føvling og Bramming! Føvling betyder uden tvivl fugleenge – her har store fugleflokke holdt til fra fordums tid. Bramming kommer af det gamle nordiske ord bram, der betyder stor og prangende. Vi kender det fra udtrykket: med brask og bram. Eller fra bramsejl. (Bramming er sikkert det samme ord som det tyske Bremen). Man gav steder navn ikke bare efter personer, men i helt gammel tid oftere efter den stedlige natur. Fugleenge, Bramenge. Og nu: Gyrdenge? Gyrd betyder på oldnordisk ler eller blød bund. (Hvis man vil, kan man godt høre det på ordet gyrd!). Gørding: stedet med de bløde, vandrige enge.

Kirkens inventar

I kirkens første tid var der kun kor og skib. Af inventar var der kun døbefont og alter. Døbefonten, udformet af den gamle stenmester, havde sin plads ved indgangsdøren mod syd, »mandedøren«. Mændene gik ind gennem syd-

døren, kvinderne gennem den nu tilmurede norddør. Her i den gamle »kvindedør« er der forresten nu opstillet et stykke af de gamle egebjælker, der blev så smukt repareret ved en større istandsættelse i 1980. Nationalmuseet mener, at bjælkerne er de oprindelige, altså over 800 år gamle! Er det rigtigt, begyndte egetræerne deres vækst på Gorm den Gamles tid! På bjælkestykket er nu opstillet den ene af kirkens to syvarmede lysestager.

Ved dåb blev de små børn før i tiden dyppet helt ned under vandet i døbefonten – tre gange! Sikken gråd og jammer, det måtte resultere i! Vandet var jo tit isnende koldt og ikke altid lige rent (for at sige det mildt). Mange småbørn har taget skade af den behandling, der heldigvis nu er gået af mode.

Alteret er bygget op af store marksten. Sådan byggedes altre fra de ældste tider. Nu er der omkring stenalteret sat et panel. Bænke var der ikke i gamle dage, men langs væggene en forhøjning af græstørv. Her kunne syge, gamle og børn måske finde plads. Ellers stod man op under gudstjenesten, der tit kunne vare to-tre timer. Sproget var for det meste latin. Det gjorde nok ikke så meget, for her i Herrens hus fik man del i Guds velsignelse og hjælp mod alle onde magter, og så kunne man jo træffe alle de andre fra egnen – og høre nyt.

Omkring 1250 fik kirken et krucifiks, der er både meget sjældent og smukt. Det har nok engang været en del af et alter, og i nyere tid var det anbragt på skibets nordvæg. Men nu har det igen sin gamle plads i korbuen, lige over døbefonten. Det er et meget skønt og »stærkt« sted i kirken.

Krucifikset er som nævnt en sjældenhed. Der findes (siger de på Nationalmuseet) kun to af slagsen i hele kristenheden. Det særlige er, at man i den romanske tid omkring år 1200 ser den sejrende Kristus med guldkrone og en rank symme-

Det sjældne krucifiks i Gørding kirke.

trisk holdning. I den gotiske tid omkring år 1300 den lidende Kristus med tornekrone og en usymmetrisk »lidende« holdning. Men her i Gørding kirke er der en mellemting: Den lidende Kristus med guldkrone! Altså en sjælden overgangsform mellem romansk og gotisk stil. Et kostbart stykke kunst!

Ved korset er der desuden figurer, af Jesu mor, Maria, og af »den discipel, som Jesus elskede«, som det hedder i Ny Testamente, nemlig apostelen Johannes, der holder sit evangelium i hånden. Også Maria har guldkrone. Et godt stykke efter reformationen 1536 fik kirken altertavle og prædikestol. Nu begyndte man jo at prædike på dansk! Begge dele er skænket af »fruen på Varhogård«, Margrete Krag. På prædikestolens lydhimmel ser man Margrete Krags våbenskjold med netop kragen som symbol, og årstallet 1622. De udskårne motiver fra bibelen er stor kunst, f.eks. relieffet med Adam og Eva ved »træet til kundskab om godt og ondt«.

Altertavlen er mere beskeden end prædikestolen. Og med de sædvanlige motiver: i midten nadverens indstiftelse, til venstre Jesus i Getsemane have, hvor disciplene ikke kan holde sig vågne, til højre opstandelsen, med de forskrækkede soldater i uniformer fra Margrete Krags egen tid! Øverst himmelfarten, nok altertavlens smukkeste del.

Margrete Krag blev begravet under kirkens kor, hvor der er et nu lukket gravkammer. På hendes kiste fandt man en plade, der kan ses i koret. Der står der om den gavmilde »frue«: Her hviler udi Herren ærlige og velbyrdige frue salige fru Margrete Krag, som døde på hendes gård Varho år 1648, den 25. november i hendes alders 51. år. Gud give hende med alle tro kristne en glædelig opstandelse på den yderste dag«.

I koret findes også en mindetavle i træ over pastor Johannes Pedersen Hygum. Der står: »Her nedenfor hviler ærværdige Johannes Ped. Hygum, født i Hygum præstegaard, den 24. maj anno 1676. Efter flittig skolegang og lang studering paa academiet ordineret til skibs præst den 23. april anno 1710. Som hand var paa Hav Fruen, Lovise og Fyhn indtil den 27. april 1711, da hand af velb. oberst Christian Rantzon til Bramming, blev kaldet til Gørding og Wejrup sogner, som hand med ald flid med stor svaghed forrestod til den 24. nov. samme aar, da hand i hans ålders 36. aar saligen i Herren hen sovede.

En veninde har ladet dette sætte til....«. Veninden var Anna Dorthea Gadesdatter fra Ribe.

Nævnes skal også en gammel herskabsstol, ejet og brugt af herskabet på Stårupgård. FPF og FPM samt årstallet 1597 ses på stolens gavlender. Det er Frands Povels fædrende og mødrende våbenskjolde. Den gamle herskabsstol er nu ved restaureringen 1980 anbragt på den oprindelige plads øverst i sydsiden, også kaldet sværdsiden. Kvinderne havde plads i nordsiden, spindesiden. Gudstjenesten måtte ikke forstyrres af flygtige tanker og tant! Læg iøvrigt mærke til det lille kikhul i herskabsstolens front! Her kunne herskabets børn se igennem og følge med i, hvad der foregik ved alteret. En nyttig adspredelse under en lang gudstjeneste!

De to herskabsstole.

Degnestolen, der før havde sin plads i korbuen, hvor mærker af dens placering endnu ses, står i nordsiden, hvor i gamle dage den store kakkelovn var anbragt. Der er nu el-opvarmning i kirken. Degnestolen trænger til en grundig istandsættelse.

Kor og skib er i romansk stil, med fladt bræddeloft. Som nævnt er bjælkerne nok lige så gamle som kirken. I tårnet fra omkring 1500 er der hvælving, som man brugte det i gotisk stil. Våbenhuset fra samme tid er meget smukt, både inde og ude. Inde er der sjældne nicher i murværket, og ude lægger man mærke til den skønne gavl, med to helt forskellige blændinger på hver side af døren. Og over denne en berømt kunstfærdigt udhugget overligger, der før våbenhuset byggedes sikkert havde sin plads over indgangsdøren ind til selve kirkerummet. Våbenhuset var indtil ca. 1910 tækket med bly – som kirken iøvrigt.

Kirkens stolestader er fra 1916.

Orglet er fra 1941. Det er en Marcussen med 11 stemmer, 2 manualer og pedal.

Kirken har to store malmlysestager, med årstallet 1648. Nævnes skal også kirkens fine kalk og disk i sølv, givet af Gabel 1732. Og en smuk dåbskande skænket kirken i 1950 af Agnes og Immanuel Nielsen, Gørding Tømmerhandel. Den syvarmede lysestage på alteret er givet af de unge samme år.

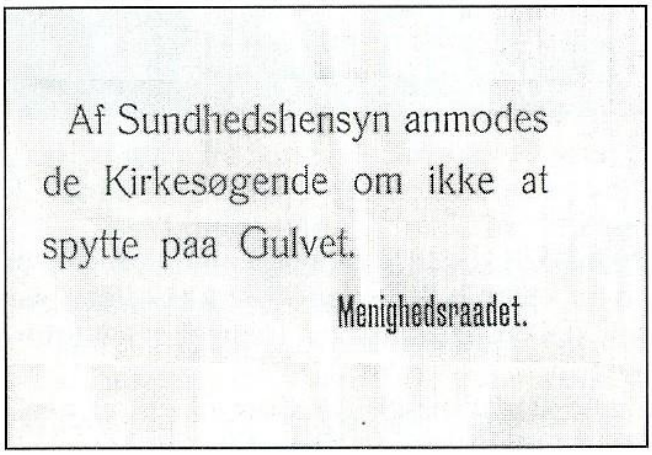
Og så fik kirken en stor gave i 1974! Det er Frederik den Andens bibel fra

1589. Det er den anden udgave af bibelen på vort sprog! Og den første, der er trykt af en dansk bogtrykker. Den allerførste er jo Christian den Tredjes bibel fra 1550. Giverne af den fine gave har skrevet forrest i den gamle bog: »Denne slægtsbibel er i året 1974 skænket til Gørding kirke af Harald Christian Pedersen og hustru Mary Andrea Pedersen, født Juulsen, Varho«.

Bibelen er restaureret hos Harry Larsen, København, i samråd med Det Kongelige Bibliotek.

Kirken havde oprindelig 2 klokker, før 1528, da den ene blev støbt om til kanon! Men 1970 fik kirken atter 2 klokker. Den ældste fra omkring 1350 er uden indskrift. Den nye bærer følgende: »Jeg skænkedes af Aksel Emil Petersen, sognepræst i Gørding 1947-63, støbt 1969«. Og tillige: »Guds nåde er så rigt et væld, som gav i gry og kvæld de bange sjæle trøsten«, og: »Vågn op, nu dæmrer det i østen«.

Juni 1994, Erik Hansen, præst i Gørding 1970-1991.

Skiltet findes nu i Gørding Sognearkiv.

Præster ved Gørding kirke:

Før reformationen 1536:
Thorstanus omkring år 1330.
Døde i 1400 tallet. Hans efterfølger Lave Madsen.
Niels Jensen, nævnes 1486.
Søren Thomsen, nævnes 1512.
Efter reformationen:
Anders Nielsen, provst 1562.
Gromme Nielsen, provst 1562-1608.
Niels Pedersen, do 1608-1651.

Niels Nielsen, 1651-1660.
Christen Nielsen, provst 1660-1676.
Andreas Adamsen Verlohren, 1676-1693.
Hans Hermandsen Friis, 1693-1694.
Mag. Peder Christensen Gjørding, 1694-1707.
Christen Uldrichsen Helt, 1708-1711.
Johannes Pedersen Hygum, 1711-1711
Jakob Pedersen Thornom, 1712-1721.
Johan Arndt Rose, 1721-1734.
Jokum Friderich Neumann, 1734-1779, provst.
Ditlev Johan Arndt Fabricius, 1779-1787.
Lorentz Hansen Matzen, 1787-1789.
Hermann Treskou Borch, 1790-1806.
Andreas Rosenwold, 1807-1840.
Carl Wilhelm Hansen, 1840-1860.
Peter Høgh, 1860-1877.
Jacob Aagaard, 1877-1897.
Jacob Christian Zinn, 1897-1905.
Eduard Frederik Peter Melbye, 1906-1914.
Søren Christian Christensen Søbye, 1914-1921.
Hans Nielsen Jensen, 1921-1933.
Svend Bjørn Juul Gaarn Larsen, 1933-1946.
Aksel Emil Petersen, 1946-1963.
Poul-Erik Bjerno, 1964-1969.
Erik Hansen, 1970-1991.
Rikke Aagaard Nielsen, 1992-
Listen er udarbejdet ud fra skriftet: »Historiske efterretninger om Gørding Herred«, og ud fra en præstetavle, der nu findes i Gørding præstegårds konfirmandstue. Det er en rude fra præsteboligen, som pastor Zinn i sin tid skrev.

EH